

ИЗТОКЪ

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ И ЛИТЕРАТУРА
УРЕЖДА РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

АБОНАМЕНТЪ ЗА БЪЛГАРИЯ:

За година 100 лв.
За 6 м-ци 55 лв.

АБОНАМЕНТЪ ЗА ЧУЖБИНА:

За година 150 лв.
За 6 м-ци 80 лв.

За учащи 80 и 40 лв.

ЕДИНЪ БРОЙ 3 ЛЕВА

Всичко се изпраща до: Редакцията
на в. Изтокъ. ул. М.-Луиза, 45, София

Година I

21 Ноември 1925 година

Брой 6

СЪДЪРЖА: Защо убихме кмета — Р. Х. Маркъмъ; Графъ Херманъ Кайзерлингъ; Обществената грижа за душевноболнитъ у насъ — Д-ръ Ел. Шеханова; Спящата македонка — Р. Х. Маркъмъ; Юбилея на краля на валсоветъ — Ив. Камбуровъ; Мисли отъ Жанъ Паулъ; Спомени за Тургеневъ; Жената и творчеството; Литературна хроника; и пр

Защо убихме кмета?

Да, именно, защо убихме ние кмета на българската столица.

„Ама“, вие ще отговорите съ възмущение: „Не сме ние, които го убихме. Ние се отворачаваме отъ такова злодеяние. Уби го единъ изумлѣлъ недоволенникъ“. Вие лаже ще твърдите, че цѣлата столична преса е протестираля противъ това престъпление. Туй е вѣрно и ние се радваме на този протестъ, но жалкиятъ фактъ си остава, че не единъ човѣкъ уби столичния кметъ, а цѣлото общество. Всички имаме прѣстъпъ въ това грозно нещастие, и колкото по скоро признаемъ това, толкова по-добре ще бжде за България.

Всѣко дѣло е плодъ на извѣстенъ духъ. Зли дѣла, произлизатъ отъ зълъ духъ, а ние водителитъ на народа сме, които създаваме злия духъ що преобладава въ страната. Революертъ, който повали първиятъ столиченъ гражданинъ бѣ насоченъ отъ единъ черенъ духъ, който ние сме протрѣли по българскитъ небеса.

Ние сме, които озаконихме насилието тукъ, ние направихме убийството общеприето средство за разрешаване спорова. Ние назначихме парабела като върховенъ съдия въ България и му дадохме права да произнася окончателната присъда по много дѣла.

Не е гнѣ Маджаровъ първия убийтъ столиченъ кметъ! Въ 2 и половина години трима столични кметове сж били зверски убити.

Вѣрно ли е или не, че многобройни комунисти въ стотици събрания и вестници презъ редъ години предсказваха убийства, насѣкстваха къмъ убийства и приготвяха малко или много убийства? Комуниститъ въ своята борба за пролетариата, вливаха въ сърцето на много недоволни българи *убийствена психика*. Тѣ привикваха хората къмъ мисльта, че убийството е нужно, оправдателно па и славно ако е за дѣлото.

Сжщо е една друга многобройна, обществена група умишлено, открито и постоянно проповѣдваше насилието. Водителитъ на тази селска група, която обемаше стотици хиляди прости, довѣрчиви хора, препоръчваша грубата сила. Това не може отъ никого да се отрече! Не сме ли видѣли съ собственитъ си очи плакарди съ надписа: *Всичко е позволено и цепеницата е конституцията!*

Но не само тѣ сж виновни за убийствения духъ що владѣе у насъ. Колко пжти си чувалъ ти, и съмъ чувалъ азъ, отъ представители на останалата обществена група въ България, отъ интелигенцията, че само съ насилие може да се справи съ комунисти и дружбаша. Тѣ трѣбвало да се изчистятъ чрезъ болезнена, но необходима операция. Споредъ много хора въ буржуазната група, позволено е да се премахне комунистъ или дружбашъ, понеже тѣ се смѣтатъ като изменници и нелегални. По този начинъ и най-интелигентнитъ наши водители сж сѣбели духа на убийството.

Отъ всѣка страна издувахме ужаснитъ, буреносни облаци на убийството. Българското небе се почерни. Вѣтрове звѣха. Убийствената буря

избухна и българинтъ се очервени съ кръвта на своя братъ.

Тази гибелна буря, която за щастие е поутихнала, но чиито черни облаци още покриватъ българскитъ небеса, е само стихийното проявление на убийствената помисль, която всички ние презъ редъ години сме съхранявали. Убийствената психика, която всички обществени групи въ България сж всаждали въ народа, е отговорна за ужасното проливане на българска кръвь. И тая психика биваше вливана въ народната душа отъ печата, отъ партиятъ, отъ нѣкои учители, отъ тѣсногърдието на нѣкои свещеници, отъ нѣкои ефциери и адвокати. Всички имаме своя дѣлъ въ това. Хиляди и стотици хиляди отъ насъ, помогнахме да се повали софийския кметъ на трогуара предъ общинското управление. Неговата кръвь е върху нашитъ глави. Ние сме, които си избрахме *парабела като арбитъръ въ българскитъ спорове*.

И съ това ние убиваме не само Изаана и Драгана но и България. Нѣка помнимъ че хората, които тѣй леко *прибѣгватъ до парабела*, като върховенъ съдия въ споръ, не сж само убийци, но и предатели. Тѣ измѣняватъ на своето отечество и на своето съсловие.

А тая работа не може да продължи. Ако не престанемъ да убиваме ще съсипемъ България. Ако ние продължаваме да избиваме кметове,

Въ политиката хората се хвъргатъ отъ една страна на друга както болника на леглото си съ надежда, че тѣй ще намѣрятъ успокоение.

Гьоте, 1825 г.

сждии, министри, народни представители и партизански неприятели ще изтриемъ България отъ картата. Ние сме стигнали до една криза. Ние сме обхванати отъ убийствена психика. Изгубили сме равновесието и отечеството ни зове съ решителенъ гласъ: „Недейте, престанете.“

България ни повелява да се опомнимъ. И какъ можемъ да се не опомнимъ? Можемъ ли ние да забравимъ миналата, пълна съ мъченичество и героизмъ история на България? Можемъ ли да останемъ разнудушни къмъ подвизитъ на българскитъ първо учители, пробудители и апостоли? Не ни ли говорятъ нищо величественитъ български планини? Не чуваме ли гласа на чуднитъ български долини? Безчувствени ли сме къмъ народнитъ свѣтли бждинни? Тжпи ли сж нашитъ уши за българската пѣсенъ и българската речъ? Не блѣнува ли никой за една хубавъ, щастлива, свободна, утрѣшна България? Не виждаме ли и своята страна — издигната и поставена между Швейцария, Норвегия, Холандия и другитъ малки държави? Можемъ ли ние да продължаваме да разпжваме България?

О, другари, приятели, братя, поспрете се една минута! Вие сте сб-

Графъ Херманъ Кайзерлингъ

Основателъ на Училище за мъдростъ въ Дармщатъ Германия.

Въ своя *Пжтень дневникъ на единъ философъ* графъ Кайзерлингъ иде да каже на Европа, заета съ престрояване на границитъ си, че тя трѣбва сжщо да престои и вѣрванията си.

Когато държавници канятъ народитъ да си уравновесятъ бюджета, този философъ ги кани да си уравновесятъ душитъ.

Когато съвременитъ му казватъ, че е нужно да се създаде една нова Германия, графъ Кайзерлингъ казва, че трѣбва да се създадатъ нови германци.

Обкржженъ отъ учени — хора на букваата, която убива, той си е избралъ да бжде ученъ — човѣкъ на духа, който дава животъ,

ЗАПАДНАТА цивилизация отдавна е сравнявана съ двигателния типъ хора, които повече тичатъ отколкото четатъ и повече действуватъ отколкото мислятъ; хора, които трѣбва да излѣзатъ изъ границитъ на собствения си духъ за да се добератъ до мъдростъ или развлечение; хора, които сж външно богати, но вътрешно бедни.

Источната цивилизация бива сравнявана съ мечтателния типъ хора, които повече седятъ и мислятъ отколкото работятъ и се движатъ; хора, които не получаватъ отъ външния свѣтъ стимули за творчество или развлечение, а ги намиратъ въ себе си; хора външно бедни но вътрешно богати.

ГРАФЪ Кайзерлингъ не е нито бедно-богатия отъ Западъ, нито богатия — беденъ отъ Изтокъ. Той е духовна връзка между мечтателния Изтокъ и дѣловия Западъ.

Той обиколилъ Индия, Китай, Япония, Африка, Америка, не за да се опознае съ тѣзи страни, а за да познае себе си.

Въ детството и юношеството, нашия организъмъ расте безъ да може да сведе силитъ си къмъ дълбоко развитие

на личността. Този периодъ на физически растежъ е ограниченъ и бива последванъ отъ интелектуално и духовно развитие.

Кайзерлингъ ни навежда на мисльта, че нѣщо подобно се случва въ развитието на ума и духа. Въ детството на нашия умъ, ние сме засти съ строежа на „тѣлото“ на нашия разсждѣкъ като разширяваме кръжа на познанията си безъ да сме въ състояние да насочимъ силитъ си върху развитието на „духа“ на нашия умъ, а именно да откриемъ *вътрешното* значение на знанията, които сме събрали.

ФИЛОСОФЪТЪ отъ Дармщатъ открилъ, че е достигналъ предѣла, извънъ който заучване на нови факти нѣма да му помогне за самовъплочението, което е идеалъ на всички велики умове. Той видѣлъ, че въ формулитъ на обикновената наука и обикновения животъ, неговото азъ започва да кристализира и се отдалечилъ въ семейното си имение Rayküll въ Естония но скоро се върналъ отъ тамъ.

„Азъ трѣбваше да призная, казва той, че бѣше рано за мене да се откажа отъ свѣта“. Неговото азъ започнало да кристализира по-бърже въ отшелничество, отколкото въ буритъ на свѣта.

ЕДИНЪ свободно растящъ духъ не трѣбва никога да гледа на никоя форма като крайна, никога да не се чувствува отожественъ съ нѣщо или нѣкого; центъра на съзнанието му трѣбва да съпада съ съзнанието на свѣта“ бележи той на друго мѣсто.

Тѣй, че целта на пжтешествието на графъ К. не е била да изучи Индия, Китай и пр. а да види какво ще му се случи на него самия, *вътрешно*, следъ като се приспособи къмъ съвършено чужди климати, обичаи, начини на размисление и стане индусъ въ Индия, китаецъ въ Китай и пр.

„Ако нѣщо може да открие всички гнѣнки на душата ми на самия мене, това сигурно ще бжде една обиколка около свѣта“.

И наистина, двата тома на неговия *Пжтень дневникъ* съдържатъ мислитъ, разсжденията и стремжитъ на духа му следъ като се изложилъ на различнитъ климати и цивилизации да влияягъ безразборно върху му.

Дневникитъ му е единъ голѣмъ човѣшки документъ, единъ разказъ на вътрешния животъ на единъ отъ най-чувствителнитъ и здрави духове на нашето време.

Въ този дневникъ се чувствува единъ многозначущъ зовъ къмъ механистичния материализмъ на западния умъ.

Графъ Кайзерлингъ иде отъ Индия и казва на западния свѣтъ, че ако иска да излѣзе изъ разрушенията и да се възроди трѣбва не само да търси знание, а и мъдростъ. Хората трѣбва да прибавятъ къмъ усвѣршенствуванитъ си чисто критически способности и едно вдълбочаване, едно духовно вглеждане въ себе си.

Общественитъ и политически групи ОТЪ ЛѢВО И ОТЪ ДѢСНО които отварятъ фронтове и почватъ походи срещу други групи сж врагове на България.

Р. Х. Маркъмъ.

ЕЛ. Д-ръ ШЕХАНОВА

асистентка при психиатричната катедра.

Обществената грижа за душевно-болните у насъ

„Всѣки предъ всички за всички е виновенъ, само че хората не знаятъ това, ако биха го узнали — тогава би било рай.“

Достоевски

Не печално, а окаяно е положението на душевно-болните у насъ. За тѣзи най-нещастни същества до денъ днешенъ у насъ е направено най-малко за да не кажа нищо за тѣхъ все не ни остава време да помислимъ, всѣка стотинка похарчена за душевно-болните ни се свиди, струва ни се хвърлена на вѣтъра. А защо е така? — Защото въ нашето общество дълбоко се е вкоренило убеждението, че лудия човѣкъ е безвъзвратно загубенъ. Това е едно голѣмо заблуждение, останало като секвестъръ отъ ония времена, когато за душевно-болните не е имало никаква общественна грижа, когато никой не е лѣкувалъ тия нещастници и тѣ измиралли, защото били държани при ужасни условия.

За душевно-болните у насъ не се прави дори това, което се прави за безнадежно болните отъ други болести?! Мизерията, свършено нечовѣшките условия, при които сж поставени нашите луди. малтретирането, което е нѣщо обикновено въ приютите всичко това, цѣлия този ужасъ не може да бжде оправданъ отъ никаква гледна точка. Помѣщенията сж отвратителни и недостатъчни. Тѣ сж всѣмъ не сж строени за цѣльта, — това сж разни бивши складове, запустѣли манастирски згради и др. т. Всички бракувани отъ другите болнични, отдѣления, дрехи и предмети се „жертвуватъ“ за психиатрическите отдѣления и приюти. Защо имъ сж на лудите здрави дрехи, прилични прибори за ядене и пр. — тѣ и безъ туй всичко кжсатъ и чупятъ? Държавата има да посрѣща много поналежащи нужди, отколкото тия по отглеждането на нѣкакви „загубени“ хора. Какво голѣмо заблуждение, каква несправедливост! — Не е никакъ чудно, че нашия боленъ кжса дрехите, когато го обличатъ напримеръ съ риза покрита съ безброй кръпки и която често притежава само единъ ржавъ. Въ такива дрипи човѣкъ се чувствува униженъ и оскърбенъ за своето човѣшко достоинство, разпуска се и докжсва дрипите, може би съ тайната мисълъ, че като докжса скжсаното ще получи ново, прилично облекло. Обаче надеждата не се оправдава, защото, когато се освободи отъ дрипите, болниятъ остава да ходи въ Адамовия костюмъ.

По този случай ми идва на умъ интересния разказъ на нашия многоважаемъ професоръ Н. М. Поповъ. Като билъ въ Парижъ, професора посетилъ една психиатрическа лечебница и съ очудване забележалъ, че по прозорците на буйното отдѣление имало наредени саксии съ цвѣтя. Когато запиталъ персонала на болницата: нима буйните болни не чупятъ саксии? — отговорили му: не. — французина толкова обича цвѣтата, че никога не посяга да ги чути, нѣщо повече, тѣзи цвѣтя въ случая служатъ вмѣсто предпазителни решетки, защото покрай цвѣтата болните пазятъ и прозорците.

Всичко: и човѣколюбие, и самолюбие, и най-грубиятъ егоизъмъ говорятъ въ една смисълъ, че трѣбва безъ отлагане да се уреди този важенъ въпросъ, защото срамота е да се гордѣемъ съ името культуренъ народъ, щомъ допускаме, макаръ и пасивно този ужасъ. Повтарямъ: не сж пресилени моите изрази, — азъ дори много малко съмъ казала... Трѣбва човѣкъ поне еднажъ да е посетилъ тези заведения, за да има понятие за тѣхъ. Описанията сж бледи и безсилни да дадатъ картината. Азъ ще се опитамъ все пакъ въ бегли черти да опиша това, което преди нѣколко дена видѣхъ въ единъ отъ най-големите у насъ приюти за душевно болни, а именно въ Карлуковския приютъ.

Този приютъ е помѣстенъ въ нѣкогашния Карлуковски манастиръ въ средъ разкошни, живописни скали на Искърския проломъ. Самото помѣщение не е лошо: доста просторни, свѣтли стаи съ хубаво изложение и красива гледка презъ прозорците. Обстановката, обаче е много мизерна. Само една частъ отъ болните си иматъ кровати съ сламеници и одеало. (безъ чаршафи и възглавници), а другите спятъ на голите дъски, завити въ нѣкакви дрипи. Облеклото на болните не може да се опише: то или сж всѣмъ липсва, или се състои отъ нѣкакви жалки остатѣци отъ ония дрехи, съ които болния е постѣпилъ; по тѣзи остатѣци често бива трудно да се сжди за първоначалния изгледъ на дрехата. Ще видите, напримеръ, такава картина: гола жена съ лачени пантофи на босъ кракъ, никакви долни дрехи — само една плетена блуза, а всичко останало голо... Или: само фуста, а нагоре всичко голо. Нѣкои пъкъ се осукватъ въ полускжсани одеала или чаршафи, сжщо като съ пещималъ. Не, азъ се отказвамъ да описвамъ облеклото на тези нещастници, — то е неописуемо!

И седятъ тѣзи жалки, потънали въ нечистотия, същества край стените, гсшени една до друга, като ушлашено стадо, седятъ съ часове безъ каквато и да била работа или раз

влечение. Въ другите държави има специално уредени най-разнообразни работилници (за мъже напр.: дърводѣлски, книгоезници и др. т. за жени пъкъ: предачни, тъкачни и пр.), гдѣто душевно-болните прекарватъ времето си въ интересна и полезна, както за тѣхъ, тъй и за обществото работа.

Едничкото развлечение за нашите луди е, когато имъ донесатъ храната. Голѣмо оживление настѣпва: всѣки бърза да получи своята тенекиена паница съ чай (ако е сутринъ) или нѣкаква гозба (на обѣдъ и вечеря) и по единъ голѣмъ коматъ хлѣбъ. Никакви прибори не се полагатъ: всичко се яе съ помощта на петѣ прѣста, езика и челюстите. Картината е потресающа: непоносима мъжа е да гледашъ, какъ човѣкъ е униженъ до стѣпалото на едно животно, какъ е оскърбено и потѣпкано неговото човѣшко достоинство. И не е вѣрно, че душевно-болния не съзнава това униженостно положение. Повечето го съзнаватъ и се измжчватъ отъ това. Съгласете се, господа, че при тѣзи условия е смѣшно да се говори за нѣкакво лѣкуване на болната душа. Ние не само че не лѣкуваме тази болна душа, ами способствуваме за побързото разрушение, убиване на всичко човѣшко, което още блещука въ нея.

Престѣпно е, казватъ, да се умъртвява леко и безболезнено едно същество, което е загубило човѣшки образъ, а не е ли още по-престѣпно да се умъртвяватъ бавно и жестоко хора, които съ нищо не сж заслужили тѣзи печална участъ!... И живѣемъ си ние мирно и спокойно десетки години подъ редъ, и никой не чувствува престѣплението, което лежи на съвестта на всички ни. Не, стига, стига толкова заслѣпление, — непростителна и жестока е тѣзи нехайностъ.

Нека, прочее, всѣки смѣтне за свой свещенъ дългъ да помогне дѣломъ и словомъ за по-скорошното коренно реформиране на психиатричното дѣло у насъ.

Полските селяни сж дали извъредно голѣма честъ на знаменития си съотечественикъ Ладиславъ Реймондъ като сж му подарили единъ чифликъ, купенъ съ пари, събрани въ видъ на доброволна помощъ отъ самите земледѣлци, като изразъ на признателностъ за начина, по който Реймондъ е защитилъ дѣлото имъ въ тритѣ си знаменити романи, *Селяни*, за които получи известната Нобелова награда миналата година. Подарѣка билъ предаденъ на достойния авторъ отъ множество селяни, събрани въ кжщата на водителя на селската партия Витосъ. Реймондовите книги сж били преведени на 6 езика и сж особено популярни въ Германия и английски говорещи страни.

Ние ли сме такива или времето сж такива.

Изглежда че у насъ Ариманъ и Ормуздъ има още да се борятъ въ тъмнините на средновековното наследство отъ голѣмата война. Едва що зловеещия спортъ на самоизстреблението и бандитизма стихна и културата срамежливо рече да направи още една стѣпка съ неприщитието за потомци на Аспаруха самопризнания и искреностъ отъ страна на единъ министъръ на полицията и съ типичните си селски кжщи (типични, споредъ в. Утро) и изведнѣжъ... единъ шамаръ по младата буза на тази култура.

Двама души отъ цвѣта на обществото: единъ високъ функционеръ и единъ високъ офицеръ избиратъ най-рационалното доказателство за правотата си — хулите и куршума.

Тази балканска новина нѣма да зачуди много мексиканците на дажсе и американците ако стигне до тѣхъ, понеже тѣ въ това отношение сж по-вещи отъ насъ и двама противника могатъ тамъ да се застрелятъ едновременно, както съобщава единъ американски вестникъ.

Но какво ще кажатъ въ Европа гдето възпитаните хора си обявяватъ само безвредни дуели или се ритатъ, удрятъ си шамари и се замърятъ съ мастилници?

Единъ лудъ или ясновидецъ бѣше казалъ, че следъ войната хората ще се ядатъ единъ други.

Ние отдавна изпълняваме адското пророчество на безумеца.

Но докога? Т. Милевъ

Най-известната модерна книга. Никоя книга въ историята на литературата не е била тѣй много четена колкото Библията.

Втора подиръ нея по севсвѣтска известностъ идва религиозната алегория на Джонъ Бинянь, озаглавена *Пжтешественикъ*. Това е последвано отъ *Въ стѣпките му* — религиозенъ романъ написанъ преди 30 години отъ американски пастиръ *Чарльс М. Шелдонъ*.

Д-ръ Шелдонъ току що е издалъ автобиографията си въ която описва историята на първия и най-великия си романъ. Нѣколко книгоиздатели отказали да го отпечататъ и най-последно единъ приятелъ самъ поелъ отговорността за неговото излизане. Въ последствие книгата била преведена на десетина езици, включително и на български. До сега не по-малко отъ 32,000,000 екземпляра сж били продадени. Въ цѣлата история на севсвѣтската литература нѣма другъ авторъ, който преживѣе и видѣлъ толкова екземпляри отъ единъ неговъ трудъ да се пласиратъ.

Р. Х. ШАРКЪМЪ

Спящата македонка

Какво чувствувашъ ти вечерно време, когато първата бледа звездичка се вестява на сивите небеса? Не ти ли се вижда тѣ възшебна глашатайка? Не я ли чувашъ да те кани да оставишъ своите зимане и даване, пазарлъци и преговори, реформи и пропаганди, за да се унесешъ въ единъ миръ на мисли и чувства, на копнежи и блѣнове, на видения за бждашето и познанства за миналото?

Първата бледа вечерна звездичка когато се явява на сивите небеса, така ми говори. Нейното дождане е като света литургия, която означава края на шумния, тревоженъ денъ, плененъ съ поражения или банални успѣхи и, началото на магическата нощъ, на музика и мждростъ, която на крилетѣ на ожиданието ни носи до безкрайния миръ на абсолютното. Ето защо азъ обичамъ първата звездичка и я поздравявамъ съ сжщата радостъ съ която младиятъ отива на среща съ дълго отсъстващата си възлюблена. Приятно ми е да я видя отъ улицата като иде при мене презъ стѣрчатите кумини на непривет-

ливи дюкяни, приятно е когато ми дождане въ тихи минути презъ отворения прозорецъ, но най-приятно е когато се срещаме по усамотенъ пжтъ въ нѣкоя тиха гора или по нѣкоя набръчкана гола планина.

И така, азъ неотдавна посрещнахъ първата вечерна звездичка. Въ Македония бѣхъ, близо до южната българска граница. Самъ самичкъхъ вървѣхъ по усамотената пжтека. Наоколо всичко бѣ пусто и тихо като въ разрушенъ замъкъ. Далечъ отпредъ се издигаше Беласица, отлѣво и наблизо бѣ Али Ботушъ, отзадъ можеше да се види Пиринъ. Пжтеката минаваше презъ дървета, по малка рѣчица, въ дълбока долина. Една мека вечерна сивина леко се спускаше по земята и обгръщаше всичко въ изаячна, опителна мъгла на забрава и надежда.

Какво мѣсто за рандеву съ първата звездичка! И ето я мъничка и бледа, тѣ идва изъ безбрежната сивина. Поздравяваме се и както всѣкога тѣ ме пита какътъ миръ искамъ да ми създаде. Изказвамъ й своето желание, — тѣ маха съ жезъла си

и ето що става! Дождатъ бързо, бързо на мощните крила на нощното въображение доветъ ми 12 го дишни дѣщери отъ София. Тѣ сж облечени по скаутски тамамъ за разходка изъ македонските планини, и сж обзети отъ радостъ и възторгъ че иматъ случай да прекаратъ цѣла нощъ въ сърцето на диви простори далечъ отъ кжщи и меките легла. Тѣ скачатъ и се смѣятъ и като вървимъ напредъ оживено ми разправятъ какъ ще запалимъ огънь и приготвимъ вечеря, какъ ще седнемъ до главните и ще си разправяме за пжтешествия и феи, за войни и ловъ и особно за Македония презъ въковетъ и какъ тогава двама отъ насъ ще се протегнемъ подъ одеялата и ще заспимъ до като третиятъ ще пази огъня да не изгасне и спящите да не ни нападнатъ вълци, мечки или разбойници.

Вървя напредъ по усамотената пжтека погълнатъ отъ тая фантазия, когато неочаквано пристигамъ до едно голѣмо дърво край пжтя. Подъ него виждамъ едно импровизирано легло, направено отъ клончета и листа, върху което лежи едно момиче покрито изцѣло съ селски черги. Веднага напушамъ своя въображаемъ миръ и коленичвамъ при тая нова другарка. Дигамъ първата

покривка и я хвърлямъ малко на страна. Тогава лека-полека дигамъ и втората и виждамъ предъ себе си едно 13 годишно момиче. Свършено тихо спи тѣ безъ да се помръдне и безъ да диша. Тѣ е положена малко на дѣсната си страна. Ржцетѣ й сж скръстени и краката й свити. Тѣ лежи спокойна и мила, както и моите деца, когато ги гледамъ всѣка нощъ преди да си легна. Но има нѣщо неестествено — роклята й е покрита съ кръвъ — съ изобилна исъхнала кръвъ. Докосвамъ се до малките й голи нозе и усещамъ, че сж студени. Поглеждамъ лицето й което едвамъ може да се види въ сѣнката на дървото, понеже е мръкнало вече и е доста тъмно, и виждамъ че е черно и надуто. Малкото момиче е мъртво, убито отъ гръцки куршумъ. Тѣ лежи тамъ гдѣто е паднала една бурна заранъ, когато неналейно гръцките войници я прогонили отъ кжщи.

Още единъ пжтъ закривамъ подутото лице, малките нѣжни ржце и изаячните като на мраморна статуя крака. Тогава се исправямъ и оставямъ спящото македонче да почива въ лонното на своята нещастна родина, която е прибрала за вѣченъ покой толкова много изморени, разбити, окървавени чада презъ безкрайни вѣкове на гнетъ и страдание.

Музикални писма от чужбина. Юбилей на краля на валсовете.

(Йоханъ Щраусъ 1825 — 1899)

Преди две години Виена празнува шестдесет годишнината на Рихарда Щрауса — създателя на модерната немска музика: тази година пък — стогодишнината от рождението на Йохана Щрауса — краля на валсовете. Възприемчивостта на Рихарда Щрауса, на които имаха щастието да присъствуват Виенчани засвидетелствуваха на гениалния композитор голъма почит и адмириация; не липсваше она сърдечност и топлина, която тѣ показваха към Йоханъ Щрауса, който въ своята прелестна танцовална музика — особено въ валсовете и въ оперетитѣ си е отразилъ Виенския духъ въ неговата най-характерна сжщност: безгрижната веселост и радост отъ живота. Въ възхитителната мелодия на Щраусовитѣ валсове и оперети тече и шуми живота на Виенчани съ неговата радост и веселост. Една музикална лирика изпълнена съ чувство на усетъ, написана съ една лека ржка — ржката на гениалния майсторъ! И когато Виенчанина слуша „An der schönen blauen Donau“ той се пренася въ рай на валсовете, въ възшебната градина на танцовете „гдето майсторътъ Щраусъ е безсмъртенъ царъ на царетѣ. Мелодиитѣ на Щраусовитѣ валсове сж едно слънце, което разстпя и най студениитѣ сърдца, въ тоновитѣ вълни на неговитѣ мелодии плаватъ и играятъ аморетки — прелестнитѣ Виенчанки. „Историтѣ отъ Виенския лесъ“, „Виенска кръвъ“, „Вино, жени и пѣсни“, „Пролѣтни гласове“, „Утренни листа“, „Артистиченъ животъ“ и още многобройни съ неувяхаща красота валсове сж се отражение на Виенския животъ. Пролѣтно слънце и есененъ пейзажъ, нарисувани съ най разнообразни бои и краски: отъ небесно синята на радостта до тъмносивата на легката меланхолия, ето това сж Щраусовитѣ валсове. Това е Виенската пролѣть и есенъ.

Ето защо Виенчани чествуваха съ такава сърдечност и топлина стогодишнината отъ рождението на „краля на валсовете“.

Значението на Йоханъ Щрауса лежи накрай въ това, че той освободи вальса отъ старата, стереотипната бѣдна форма и чрезъ богатството на модуляцията създаде отъ него една художествена форма, поради което неговитѣ творения получиха признание на художествени произведения, а съ „Прилепа“ — създаде единъ безсмъртенъ образец на оперетата, за което заслужено бива нареченъ „класикъ на оперетата“. Съ написването на „Прилепа“ Щраусъ се заема съ най голъма охота и ревност — той се просто нахвърля на либретото, защото текста му разкрива пълна възможност за валсово творчество въ балния актъ, та само въ двадесет и четири ноци той довършва това щастливо творение — плодъ на истинско творческо настроение и вдъхновение!..

Официалната страна на тържеството започна на 24 октомврий, въ който день специалния комитетъ, съставен отъ най-видни личности на музикалния, художествения и политически свѣтъ на Виена, положи въ присъствието на семейството венци на гроба на Щрауса. На другия день 25 октомврий — деня на рождението, въ градския паркъ предъ паметника на безсмъртния „краля на валсовете“ стана чествуването съ апофеозно слово и се положиха вѣнци отъ живи цвѣта отъ всички музикални дружества и много културни организации. Въ всички театри начело съ операта въ продължение на нѣколко дни се дадоха Щраусови оперети. Отъ многобройнитѣ концерти и изпълнения, въ чест на Щрауса, които продължаватъ и до днесъ най-интересенъ въ художествено отношение бѣ този въ Musikverein съ участието на филхармониститѣ, които изпълниха подъ Вайнгартнеръ увертурата къмъ „Прилепа“ съ непостижимо майсторство. Впрочемъ още на втория свой филхармониченъ концертъ, филхармониститѣ отдадоха данъ на почитъ къмъ безсмъртния майсторъ на валсовете съ изпълнението въ края на програмата „An der schönen blauen Donau“ — Върху красивия синъ Дунавъ. Незабравимо впечатление и неизказана наслада остави у слушателитѣ изпълнението на този вальс! Тукъ Вайнгартнеръ показа необикновено широката амплитуда на своя диригентски гений! Следъ „Фантастичната симфония“ на Берлиоза, диригирана съ рѣдко вдъхновение и проникновение, гдето фантастичното и пасторалното, трагичното и гротескино се раздѣлятъ и се мѣнятъ по единъ чуденъ начинъ, дѣло на една рѣдка творческа фантазия — Вайнгартнеръ диригира единъ вальс! Голъмия художникъ намира и тукъ въ що да пласира своитѣ изпълнителски дарби и се развърна въ всичката пълнота на своята ритмическа пластика и елегантия въ движенията. Видимо въ крайно повишено настроение, Вайнгартнеръ раздѣли съ Щрауса славата на втори авгоръ. Въ своето увлечение при дирижирането той незабелязано не единъ път се обръща и къмъ публиката — едно рѣдко явление въ диригентскитѣ приеми на тѣй изискания интъ Вайнгартнеръ. Изпълнението може да се нарече само съ една дума — божествено! Публиката бѣ доведена до възможно най-високия пунктъ на възторгъ и възхищение, граничащъ съ делириумъ. Вайнгартнеръ показва единъ портретъ на Щрауса и вече публиката става на крака и небуздана още по-френетично почва да аплодира. Незабравими, сублимни моменти!.. Да се чуе отъ Виенскитѣ филхармонисти — тѣзи аристократи на тона — единъ Щраусовъ вальс, особено този — е една съвсемъ рѣдка наслада и изключително удоволствие, защото такъвъ родъ музика тѣ изпълняватъ само при съвсемъ особни случаи!

Въ тукашната държавна опера съ последнитѣ две празнични изпълнения — „Прилепа“ се дава близо вече 150

пяти, а „Цигански баронъ“ — около 50. Презъ време, когато Вайнгартнеръ е билъ директоръ, броя на представленията на „Прилепа“ е билъ най-голѣмъ, защото самъ той съ най-голѣма любовъ се е заелъ съ неговото ново изучаване. У насъ тѣзи два шедевора на Щрауса бѣха изпълнени на сцената на „Свободния театъръ“ чисто по оперетно.

Отъ множеството (повече отъ десетъ книги) публикации, монографии и етюди върху Щрауса, най-интересната е монографията на Ernest Descey и биографията на Siegfried Loewy, написани необикновено поетично и съ рѣдка топлина. Витринитѣ на книжарницитѣ и музикалнитѣ магазини сж украсени само съ издѣлитѣ книги и новото пълно издание на Щраусовитѣ творения отъ Schott въ Майнцъ.

Виена, ноемврий 1925

Иванъ Камбуровъ.

Жанъ Паулъ (Jean Paul)

По случай 100 г. отъ смъртта на германския поетъ.

Има нѣщо по-велико отъ силата: то е умението да я владѣемъ.

Единственото и най-добро облекчение въ време на общо бедствие е общъ ентузиазъмъ.

Щомъ войната ни остави слънцето, ржцетѣ, главитѣ, сърцата и малко отъ земята — нѣма защо да се смѣтаме за ограбени.

Когато чета за мизерията въобще и за тази, която следватъ войнитѣ, казвамъ си: понеже тази мизерия е плодъ на деянията на хора съ ниско морално ниво азъ ще изгоня изъ сърцето си и най-мъничката зла помисль, защото тя ще нарани накрай нѣкого отъ съгражданиитѣ ми.

Странно нѣщо, че Европа въ сравнение съ другитѣ континенти има всичко: отъ разумъ и климатъ до питомни животни — само пари нѣма.

Въ края на краищата, отъ страхъ и лишения, ние ще трѣбва да станемъ най-горещи защитници на съединението на народитѣ. Всичкитѣ параходи сноватъ насамъ натамъ и обвързватъ все по-тѣсно континенти и острови: днесъ ако политическия барометъръ въ Америка спадне, утре имаме въ Европа свѣтковици и буря.

Нека разложимъ на съставнитѣ имъ части изреченията тѣй леко отбелвани въ история и вестници: „Бойно поле, бедствие на обсаденитѣ, сто колѣ съ ранени“ нѣща, които съ постоянното си историческо явяване се превръщатъ отъ гледни въ художествени картини и въ музикални творения.

Нека си спомнимъ за страданията въ една кола съ ранени, за дългия страшенъ день на единъ умирающъ!

Иванъ Тургениевъ

(Изъ споменигъ на руския писателъ графъ Олсуфиевъ)

За пръвъ пътъ въ 1877 година срѣснахъ прочутия писателъ въ къщата на госпожа Рахманинова, родена принцеса Волконска.

Гласътъ на Тургениевъ представляваше чуденъ контрастъ съ тѣлосложението му. Тургениевъ имаше по онова време четвъртити силни рамене, бѣли коси и прошарена брада. Той бѣше красивъ и снаженъ, а гласътъ му бѣше до изненада неженъ и приятенъ.

Следъ влизанато му въ стаята ние го помолихме да прочете нѣщо отъ единъ току що издѣзълъ неговъ романъ.

Той извади отъ джеба си единъ ржкописъ и ни прочете съ жара на действующъ актьоръ единъ пасажъ, въ който неговия герой Сипягинъ предприема едно пътуване за да арестува редица млади революционери. Гласътъ му ту се издигаше високо, ту се снишаваше до едва чувано ріало.

Преди да завърши четенето, той се спре и каза: „Да се чете предъ публика е голѣмо изкуство. Когато нѣкой иска да прочете едно литературно произведение добре, трѣбва да го знае почти наизустъ. Такъвъ добъръ сказчикъ бѣше Дикенсъ. Той тѣй четѣше, че слушателитѣ му не смѣха да въздъхнатъ...“

Следъ това ние го попитахме:

— Учителю, кой споредъ васъ е най-голѣмия руски поетъ?

Тургениевъ се усмихна и каза:

— За най-голѣми руски поети смѣтамъ Пушкинъ и Лъвъ Толстой. Не мога да понасямъ обаче френския поетъ Викторъ Хюго, когото французитѣ смѣтатъ за гений.

По-сетне говорихме за музика и нѣколко дами се произнесоха възторжено за Вагнеръ. Тургениевъ се зачуди какъ може човѣкъ да се възхищава отъ музиката на Вагнеръ.

Сжщата вечеръ стана дума за руско-турската война и за България. Тургениевъ каза:

— „България... България... Вървайте ми, Русия ще трѣбва още дълго да мисли за България“.

Той потъна следъ това въ мисли, поседе още малко мълчаливо, стана, взе си шапката и излѣзе изъ стаята.

Съ революции не може да се цѣри единъ народъ; то е все едно, като да обрнете пиянъ човѣкъ надолу съ главата или да внесете замръзналъ човѣкъ въ топла стая: вмѣсто да се съживи той умира.

Този, който нѣма вѣра въ човѣчеството ще остане сжщо тѣй излганъ, както този, който има вѣра въ хората.

Както единъ народъ не може да наложи закони на другъ народъ, тѣй сжщо сегашното поколение не може да кове закони за следущитѣ поколения.

Една голѣма-голѣма луна се възкачва надъ Али Ботушъ и осветлява малката пжтека по която бавно вървя. Въ тая бѣла, смъртно погребална свѣтлина, възпроизвеждамъ цѣлата трагедия, която скоро се разигра около Стоя и се свърши съ смъртта и.

Една заранъ рано, преди още да е станала младата Македонка татко й се спусна въ къщи и извика: „Хайде да бѣгаме, че гърцитѣ идатъ.“ Подиръ това бащата и майката грабнаха тритѣ по-малки отъ Стоя деца и ги завързаха на едно магаре, което бѣ въ двора, и се приготвиха да бѣгатъ съ другитѣ селяни. Въ момента Стоя я нѣмаше и бащата силно я извика. Тя се обади отъ обора и веднага се яви съ двата вола. „Остави ги“, изкрещя бащата, трѣбва да бѣрзаше; ела съ насъ по-скоро.“ Стоя, обаче, не го послуша, а изгони воловетѣ отъ двора и ги подкара тичешкомъ подиръ магарето съ децата. Малката уплашена група хвана пжта по рѣката като по-закритъ и бѣгаше съ всички сили къмъ съседното село. Скоро стигнаха до дърветата и се почувствуваха на по-безопасно, при все че куршумитѣ свиркаха надъ тѣхъ. Майката тичаше отъ предъ и водѣше

магарето съ тритѣ дечица; бащата го тикаше и подиръ него бѣгаше Стоя съ воловетѣ. Изведнажъ бащата изви дѣсната си ржка на горе и извика „ударенъ съмъ по ржката“, но никой не спрѣ. Противъ тѣтичаха съ по-голѣма сила понеже куршумитѣ идеха все по-близо. Следъ единъ моментъ магарето падна убито отъ куршумъ и се търколи съ тритѣ деца по стръмната наклонностъ въ рѣката. Отчаянитѣ родители извикаха на Стоя да кара на предъ и се впуснаха въ плитката вода за да избаватъ децата. Развързаха ги, майката взема бебето въ ржце, бащата хвана подъ мишка едно отъ другитѣ като остави третото свободно да тича подиръ тѣхъ, и тѣ пакъ трѣгнаха напредъ. Преди обаче да настигнатъ Стоя и воловетѣ тя изкрещя, скокна въ въздуха, падна и се търколи надолу въ рѣчквата. Бащата се спусна къмъ нея и я намѣри въ безсъзнание, пронизана отъ куршумъ. Две струи кръвъ изтекоха отъ нея като поточета. Бащата я изнесе и я остави до едно дърво, подъ което направи едно хубаво горско легло, на което той спокойно и нѣжно я сложи подъ писква на куршумитѣ, които ударяха все по-наблизу Стоя скоро издѣгна, семейството й се изправи

предъ нея и се прекръсти. Тогава я покриха съ една черга и избѣгнаха напредъ като оставиха воловетѣ да блуждаятъ по рѣтоветѣ.

Гърцитѣ скоро пристигнаха до мѣстото и ги прибраха, но тритѣ малки дѣца и родителитѣ имъ успѣха да се спасятъ. Следъ нѣколко страшни часове бащата, майката и тритѣ деца сполучиха да се прибрать въ едно село далечъ отъ гърцкия огънь.

Като продължихъ пжта си подъ свѣтлата, македонска луна къмъ Стоиното запусѣло и ограбено село не можахъ да не мисля за невинното момиче спящо подъ голѣмото, бдещо дърво. Кои убиха Стоя? Кои сж отговорни за нейната смъртъ? Кои я дигнаха отъ леглото и я хвърлиха мъртва на усамотения пжтъ? Това не сж гърцитѣ само, колкото и да сж тѣ жестоки! Стоя е жертва на всеобщо европейско съзаклятие Нейнитѣ убийци сж европейскитѣ столици. Стоя е македонка Македония е родното й мѣсто, и родното мѣсто на прадѣдитѣ й презъ повече отъ хиляда години. Какво търсятъ гърцитѣ въ нейното село? Защо иматъ тѣ пограниченъ постъ подъ сѣнката на нейната къща. Защо голѣмата частъ на Стоиното отечес-

тво е било дадено на чужденци? Дипломатитѣ на Европа сж обрнали нейното село, държавницитѣ на свѣта сж я изгонили отъ къщи и застрѣляли като е бѣгала героично съ бащинитѣ си волове

О, Вие, добритѣ и умни хора по свѣта! Вашитѣ деца си лягатъ вечеръ спокойно и ставатъ заранъ безъ страхъ. Тѣ отиватъ на училище пѣятъ своитѣ пѣсни, радватъ се на празници, пжтуватъ где искатъ подготвятъ се за живота и живѣятъ. Но вашитѣ деца не сж по-сжпци, нито по-умни, нито по-красиви отъ Стоя; Защо трѣбва тя да бѣде убита? Защо да не може и една македонка да живѣе? Стоя вѣкове е страдала, тя винаги е страдала.

Но това нѣма да бѣде вѣчно; нѣкой день и тя ще може да живѣе — и то въ щастлива Македония.

Кѣсно е презъ нощта. Милиони звѣзди блещукатъ. Още единъ пътъ азъ се свѣщамъ за своитѣ дѣщери. Тѣ спокойно спятъ въ меки легла въ безопасенъ градъ, а Стоя спи сама, мъртва. Ще мине тая нощъ. Ще дойде нова заранъ. Свѣтътъ ще се събуди и ще създаде нова Македония въ която всѣка Стоя ще порасне безъ да види врагъ и безъ да чуе куршумъ...

Жената и творчеството.

Може ли жената да твори, както мъжа? *Не може*, или по точно казано, тя никога не е творила както мъжа.

Между най-великите поети не се среща една единствена жена. Шекспир, Гете, Данте, Омир, Шилер, Китс, Шели, Пушкин! Коя жена има право да се постави в тая група?

Освен това, фигурира ли името на нѣкоя жена в списъка на гениалните композитори? На великите скулптори? На архитектите, които сж поразили многобройни поколения съ хилядолѣт-ни здания? На първите живописци? На мидреци?

Не! Жената не заема мѣсто между първите майстори в гореспоменатите области. Само като творителка на романи, тя може да се сравни съ мъжа. Днес нѣкой от най-даровитите романисти сж жени. В историята на литературата нѣкой жени имат право да се равняват съ Хюго, Дикенсъ и Балзакъ, при все че въ единъ скоро съставенъ списъкъ на стотина най-велики автори презъ времето отъ Давидъ до сега не се явява името на нито една жена.

Предвидъ това отсъствие на жената отъ обществото на великите гении, трѣбва ли да дойдемъ до заключението, че жената е неспособна непосредствено да твори! Да, изглежда, че тя нѣма силата, издръжливостта и гениалността необходими за върховните човѣшки творби. Но това не значи, че жената нѣма дълъ въ създаване най-велики ценности, понеже нѣма почти никое творение за което жената не е до голѣма степен отговорна. Тя е вдъхновявала почти всѣко трайно и величествено, човѣшко постижение. Всенизвестна е ролята на жената въ религиозните движения. Безъ жената мохамеданската, еврейската и християнската религии не биха съществували. Повечето отъ безсмъртните картини сж вдъхновявани отъ жената. И всѣки знае, че поемите на Байронъ, Шекспир, Гете, Шели, Китс, Данте и другите майстори сж създадени подъ вдъхновението на жената. Едно отъ най-добрите описания на вдъхновителната роль на жената се намира въ предпоследния романъ на знаменития английски писател *Уелсъ* озаглавенъ „Скривалищата на сърцето“.

Героятъ на книгата е единъ нервно боленъ благородникъ съ напреднала възраст, на име съръ Ричмондъ. Той отива да се посъветва съ специалистъ за своето здравословно състояние. Лѣкарътъ внушава, че ще бжде добре двамата да излѣзат на нѣколкодневна разходка, презъ което време, болниятъ да разкрие на специалиста скривалищата на сърцето си. Това става. Двамата тръгватъ съ автомобилъ. Естествено скривалищата на всѣко мъжко сърце сж пълни съ спомени или блѣнове за жената, та още презъ първите дни съръ Ричмондъ, изповѣдва на лѣкаръ, че безъ вдъхновението на жената той не би могълъ да съществува. Той казва: „Безъ жената азъ съмъ като изпояждаща треска отъ съкрушителенъ трудъ. Безъ нея нѣма никаква благоденствие въ вселената, никаква почивка, никакво задоволство. Безъ нея свѣтътъ е бойно поле, окопи, бодливъ тѣлъ, калъ, логично принуждаване и свършена пустота — лишень отъ всичко за което заслужава да се боримъ. Всичко що оправдава усилието, всичко що възобновява енергията се крие въ жената...“

... Има моменти, когато любовта къмъ жената ми се вижда *единствената* истинска ценностъ на свѣта. И всѣкога тя ми се вижда по-сладничко отъ нѣско друго нѣщо. Не зная до колко азъ съмъ нормаленъ или ненормаленъ човѣкъ, но животътъ нѣма никакво значение за менъ безъ жената. Той нѣма никаква стойностъ нито сила до-тогава, докогато не ми се представя чрезъ посредничеството на жената. Преди да може животътъ да ми каже нѣщо що важи, жената трѣбва да прислѣствува и да служи като медиумъ. Не искамъ да кажа, че той нѣма умствено и логично значение; но той е лишень отъ чувствено значение. Художествените творби, ме отекчаватъ, литературата ми досажда, пейзажите ми омръзватъ, даже женската красота ми е противна, ако не намирамъ въ всичко туй нѣкоя свързка съ *чувството* на жената. Не е че не мога самъ за себе си да узная дали една живописъ е красива или планинска долина очарователна, но петъ пари не давамъ, дали е туй или не, до като

не се появи женски откликъ, единъ половъ мотивъ. Всичко що има отъ красотата и гордостта въ живота не *живее* за менъ догдето по нѣкой начинъ жената не влѣзе и духа върху него съ животодавенъ духъ“.

Това е изповѣдата на Уелсовия герой, съръ Ричмондъ, която е схващането и на самия писателъ.

Но не е само Уелсъ който изказва такова мнение. Единъ по даровитъ творителъ, Байронъ е казалъ сжщото въ една отъ най-хубавите поеми на английски езикъ.

Свещениятъ огънь

Библията казва, че Господъ създаде човѣка отъ калъ и вдѣхналъ въ него единъ животодавенъ духъ. Това е легенда или по-право полулегенда. Вѣрно е че човѣкъ е създаденъ отъ калъ — първиятъ домъ на първоначалните ни еноклетни праотци бѣ лепливата пълна съ хранителни сокове, крайморска калъ. Тая частъ отъ историята е вѣрна, но другата половина е само легенда; Господъ не е влѣлъ въ насъ духа на живота — поне въ повечето отъ насъ не е вдѣхналъ този духъ. Повечето отъ човѣшките същества сж благодни кожни чували отъ сгъстени химически елементи; тѣ сж прости и груби като миди. Но въ нѣкои Богъ е запалилъ свещениятъ огънь. Единъ такъвъ бѣ Исусъ дърводѣлецъ. Висшата сила го покръстила съ небесенъ пламъкъ, следъ което провинциялниятъ занаятчия станалъ духовенъ водителъ на човѣчеството. Сжщо туй Всемирниятъ Духъ влѣлъ огънь въ устата на пророка Исая, запалилъ света къпина предъ Мойсея, и ударилъ Апостолъ Павелъ съ свѣтковица. Той поставилъ изпояждаща пламъкъ въ Шели, запалилъ огънятъ на красотата въ Китс и пуналъ искритъ на цѣлъ пожаръ въ Шекспир, Гете, Микелъ Анжело и Дарвинъ.

Тия хора сж нѣщо повече отъ калъ: *тѣ живеятъ*. Тѣ единствено творятъ, а само творителите живятъ. Тѣ създаватъ и спасяватъ. Тѣ ни избавятъ отъ грубостъ, леностъ, грозота, гнусога. Тѣ ни пазятъ отъ дилетанство, немарливостъ, вулгарностъ.

Ако имате достатъчно смѣлость представете си нашия животъ: селска кръчма, гола селска къща, извѣтъла селянка, която никога не е изпитала нѣщо по-изящно отъ гайдата, или нанизата отъ жълтици; представете си препълнени, задушни, миризливи спални, пияна сватба, крещящо погребение, вулгаренъ циркъ, танцъ гдето възбудени двуноги торби отъ протоплазмъ се галятъ и търкатъ една о друга; представете си Царъ-Освободителъ вечеръ съ безцелни млади, които си подхвърлятъ безкусни баналности, черкви, гдето довърчиви души чуватъ за невъзможни догми, и слушатъ тежки съ восъкъ обрѣди и казари, гдето хората се обръщатъ въ убийствени машини; представете си касаници, бакалници, фурни съ изморени работници, бръснарници, гдето бедни хорица безспирно чешатъ кожата на насапунени лица, печатници, гдето хора целъ день кълватъ черни парчета олово като папици — царевича, книжарници, гдето алчни търговци продаватъ романи, които описватъ човѣшки походи. О, помислете за тая разнообразна леностъ, сиромашия, дребнавостъ и грубостъ, та молете се на Всевишния да запали въ сърдцето ви свещения огънь за да изгори отъ васъ плътското и да ви приготви за хармония и красота, за вѣрното и чистото и за едно диво обединение съ вѣчното, въ единъ пламътъщ, безкраенъ мигъ.

Излиза сега въ немски езикъ въ Виена, преводъ на „Историята на Форсайговото семейство“, крупния трудъ на прочутия английски романистъ, Джанъ Гялсуорти. Има изгледъ че този дълъгъ романъ, който удивително точно и пленително описва английския животъ ще стане туй популяренъ между немците както въ Англия и Америка.

До като у насъ книги и вестници ставатъ все по-сжлпи, въ Германия ценитъ на много книги спадатъ. Например: нѣколко книгоиздатели сж предприели да печататъ редъ ценни книги за по една марка и половина — 46 лв. Голѣмо число преведени книги ще се продаватъ за по една марка, 33 лв. Въ Англия продаватъ на добритъ сборки поеми отъ най-известните поети за по половина шилинга (15 лв).

Парижки театъръ

Законътъ за *сериитъ* намира приложение и въ театъра. Преди нѣкое време въ парижките театри нѣмаше за отбележване освенъ нѣколко succès d'estime т. е. загладени неуспѣхи. Сега обаче серията на успѣхите е дошла съ „Манекени“ оперетна феерия отъ Буске и Фалкъ; „Mon Gosse de père“ (Моя детебаща) отъ Л. Маршанъ; „Начинъ да се отдадешъ“ отъ Гандера въ театъра de l'Avenue.

Парижъ се показва вече преситенъ отъ прочутата „парижка“ комедия съ неизбежното легло въ второто действие. Това е причината за гдето чистите театрални традиции и здравия хуморъ въ приятната комедия на Маршанъ се посрещатъ съ възторгъ отъ критици и публика.

Находки въ пустинята Гоби

Тѣзи дни се е завърнала отъ Монголия обратно въ Санъ-Франциско научната експедиция на Шапланъ—Андрю, чиито началникъ се изказва туй:

„Многократно съмъ заявявалъ, че живота се е появилъ първоначално на земята тамъ гдето се намира сега пустинята Гоби, понеже това мѣсто се е запазило съ хиляди години сухо надъ морската повърхностъ. Тамъ трѣбва да се намиратъ най-стари вкаменелости; дори въ ледената епоха тамъ е имало животъ, понеже леда не е достигналъ до пустинята. Ние се надѣвахме, че между тѣзи вкаменелости ще намѣримъ и връзката между животни и човѣкъ, което за сега не ни се отдаде.“

Въпреки това, ние имаме голѣмъ успѣхъ, туй като открихме много кости отъ голѣма палеонтологическа стойностъ между които и четиредесетъ яйца отъ динозавръ“.

Малки вести

Единъ отъ най-популярните английски писатели днесъ е Михалъ Арленъ, единъ младъ арменецъ роденъ отъ българския градъ Русе.

Отъ петътъх книги които той е написалъ, най-прочутата е романътъ озаглавенъ „Зелената шапка“; въ него се описватъ приключенията и преживяванията на една смѣла англичанка, която на деветнадесетъ годишна възраст била окончателно раздѣлена съ годеника си отъ неговите родители. Оскърбена и съкрушена тя търсѣла радостъ и развлечение въ други приятелства и въ разуменъ животъ, но все напраздно.

Най-после подиръ 10 години тя се събрала пакъ съ първия си избранникъ, жененъ вече, и тѣ решили да избѣгатъ въ Южна Америка на пукъ желанията, на неговата жена и родители.

Въ последния моментъ тя е обзета отъ убеждението че върши зло противъ Англия и противъ обществото, та предъ семейството на любовника си, се самоубива, като кара автомобила си съ голѣма сила въ старо могъщо дърво, подъ което тя преди 10 години се сгодила и се раздѣлила съ мъжа който й причинилъ толкова страдания.

Тая книга е била драматизирана и току-що представена въ единъ Нью-Йоркски театъръ. Въ деня на първото представление едно грамадно число хора — мъже, жени и деца — по цѣли часове чакали въ редица да купятъ билети. Но мѣстата въ театъра не стигнали и много желаещи останали вънъ. Когато множеството видѣло, че билетите се свършватъ по-заможните почнали да надаватъ за мѣстата и въ нѣколко случая обикновенни билети били продадени за по сто долари (14000 лв.) и повече.

Единъ другъ много щастливъ писателъ е англичанинътъ *Ноелъ Кауардъ* който е не само авторъ, но и актьоръ. Макарь че е едвамъ на 27 години, три отъ неговите пиеси бѣха давани въ три различни Лондонски театри презъ цѣлия миналогодишенъ театраленъ сезонъ. Тая година той е представилъ една нова своя комедия въ Нью-Йоркъ подъ заглавие „Водовъртежа“. Главните действащи лица сж: една майка, мъжътъ ѝ, синътъ ѝ, и единъ слабохарактеренъ младежъ въ който майката е влюбена.

Самиятъ авторъ Кауардъ играе ролята на сина.

Споредъ всичките критици тая пиеса е безспорно най-сполучливата дадена презъ този сезонъ въ Нью-Йоркъ.

Не само следъ първото, но и подиръ много представления публиката е оставала по мѣстата си, и продължително е ржкоплѣскала на автора и трупата му за сполучливото имъ творчество.

Всѣки месецъ американските народни библиотеки, които съществуватъ съ стотици изъ разните щати, изпращатъ на редакцията на литературното списание „Букмънъ“ данни за най-много търсените книги. Презъ месецъ октомврий най-много четениятъ въ Съединените Щати романъ бѣ „Сондажи“ отъ А. Хамилтънъ Гибсъ. Семейството Гибсъ е извънредно интересно. Най-стариятъ братъ Козмо Хамилтънъ е сполучливъ и известенъ авторъ, критикъ и драматургъ. Той е писалъ 15 книги, последната отъ които излѣзе презъ настоящата година. Вториятъ братъ сжръ Филипъ Гибсъ е единъ отъ най-прочутите журналисти въ Англия. Той е билъ воененъ кореспондентъ въ България.

Единъ пътъ когато единъ колега на сжръ Филипъ се постаралъ да фотографира царъ Фердинандъ, царътъ се възмутилъ и насила го отблѣсналъ. Гибсъ се застѣпилъ за фотографа като казалъ на Негово Величество, че колелата му само се постаралъ да изкара прехраната си чрезъ своята професия — фотографирание.

„Това не е професия“ отговорилъ Фердинандъ, „а проклета болестъ“. Гибсъ е написалъ не по-малко отъ 32 книги нѣкои отъ които сж романи, други исторически трудове и трети философско-обществени студии.

Младиятъ му синъ Антони туку-що е издалъ единъ романъ и жена му сега довършва първиятъ си романъ.

А най-популярниятъ романъ въ Америка е този на малкиятъ му братъ А. Хамилтънъ Гибсъ.

Наистина едно плодовито семейство.

Нашиятъ почитаемъ събратъ *Развигоръ* въ последния си брой пише за смъртта на американския писателъ, „Джекъ Лондонъ“ като че ли е той скоро починалъ. Съобщението оставя у четеца впечатление, че въпросниятъ писателъ, току-що е умрѣлъ. Фактически той се поминалъ презъ 1916 година. Най-хубавиятъ му романъ „Дивото зове“ е преведенъ на български.

Д. Лондонъ е много популяренъ въ Франция и Русия и други европейски страни.

Отъ дванадесетътъхъ най-популярни романа въ Америка, шестъ сж написани отъ мъже и шестъ отъ жени. Шестъ сж отъ американци, петъ отъ англичани и единъ отъ поляци. Отъ тия дванадесетъ книги, най-много търсени въ американските библиотеки, само две се занимаватъ съ полово разпуснатостъ и въ тѣзи нѣма никакви порнографически сцени. Повечето отъ авторите, които американците четатъ по настоящемъ сж стари, въздържани и „безопасни“. Въ тия най-много търсени книги изобщо нѣма нови, особно свободни тенденции. Между дванадесетътъхъ най-популярни автори, има деветъ първостепенни писатели, трима отъ които сж голѣми майстори. Само трима отъ писателите сж безъ литературно значение. Това показва, че изобщо американската четеца публика има доста добъръ усетъ за добра книжина.

Отъ дванадесетътъхъ най-популярни книги отъ общъ характеръ въ Америка десетъ сж биографии или автобиографии, а другите две сж научни. Първата по популярностъ отъ този родъ книга е крупната нова биография на поета Китс отъ Ейми Лоелъ. Друга е за Маркъ Туейнъ, трета за Шели, четвърта за знаменития немски философъ — учителъ Кайзерлингъ, пета за Жана Д'Аркъ и шеста за Удро Уйлсонъ.

Преди 100 години се родилъ знаменитиятъ испански писателъ *Жуанъ Валера*, който починалъ на осемдесетата си година, като единъ отъ първите съ модерни романисти въ една страна съ нѣколко голѣми писатели. По случай стогодишнината отъ раждането му, едно голѣмо книгоиздателство въ Мадридъ е предприело да създаде пълно илюстрирано издание на неговия трудъ отъ 15 тома. Двѣ книги сж излѣзли вече

Щастие.

— Е, Левиевъ, има ли щастие въ лова на лѣвовете въ Африка?
— Голѣмо щастие, нито единъ лѣвъ не ме е срѣщналъ.